דרשוני כרך א — פרקים ממדרשי כל מצוות הבן והבת

פרקים ממדרשי כל מצוות הבן והבתנעמה שקד

כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו – אנשים חייבין, ונשים פטורות. תנינא להא, דתנו רבנן: האב חייב בבנו למולו, ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות. ויש אומרים: אף להשיטו במים (בבלי, קידושין כט, ע"א)

א. נשים פטורות'נשים פטורות', ואף שאינן מצוות – עושות, דהכי קרינן בציפורה ובחוה ובבת-שבע ובהגר וברבקה וביוכבד.'למולו' מנלן? מציפורה, דכתיב: 'ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה' (שמות ד, כה).'לפדותו' מנלן? מחוה, דכתיב: 'ותאמר קניתי איש אתה'' (בראשית ד, א).'ללמדו תורה' מנלן? מבת-שבע, דכתיב: 'דברי למואל מלך, משא אשר יסרתו אמו' (משלי לא, א), ואומר: 'אל תטש תורת אמך' (שם, א, ח).'להשיאו אשה' מנלן? מהגר, דכתיב: 'ותקח לו אמו אשה מארץ מצרי ם' (בראשית כא, כא).'ללמדו אומנות' מנלן? מרבקה, דכתיב: 'לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טבים' (שם, כז, ט).'להשיטו במים' מנלן? מיוכבד, דכתיב: 'ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאר' (שמות ב, ג).

ב. למולו ולפדותו'למולו ולפדותו' – זה לעומת זה: דין ורחמים, גבול ומרחב, זכר ונקבה...למול – זה מעשה האב בבנו, במשך הזרע – 'המול לכם כל זכר' (בראשית יז, י);לפדות – זו 'בפטר רחם תלא רחמנא', בלידה ראשונה, ברחם האֵם ('גם את – בדם בריתך', זכריה ט, יא).

דבר אחר:למול – לקשור בברית ובחותם של עם ואלוהים, שנאמר 'זאת בריתי... ביני וביניכם (בראשית יז, י);לפדות – לשחרר מהם, שכך הוא אומר: 'קדש לי כל בכור... לי הוא' (שמות יג, ב), וחוזר ואומר: 'וכל בכור אדם בבניך תפדה' (שם, יג, יג) – להתיר ולהפקיע מהיות קודש לה' אל קיום פשוט, אנושי.

דבר אחר:דיבר הכתוב בהווה ('לא את אבתינו כרת ה' את הברית הזאת, כי אתנו אנחנו אלה פה היום'... דברים ה, ג) ובי הכתוב מדבר, ובבני ובתי:למול – לכרות, לחתוך, לסמן גבול, מילים חדות קשות כצור: כן, לא, אסור, חייבים, כשתגדל, אל תגעי, תשתקי (ואיך למול בלי לפגוע, להצמית?); לפדות – לגאול, להבדיל, לרווח ('ושמתי פדת בין עמי ובין עמך', שמות ח, יט) — לתת לה מקום משלה, נבדלות, עצמיות, חופש. ולא להיות כמצרים, 'כי הקשה פרעה לשלחנו' (שם, יג, טו), אלא 'כל בכור בני אפדה' (שם).למולו ולפדותו, למולה ולפדותה, דבר יום ביומו.

דבר אחר:למול – הטבָּעה בבשר ובדם ('והיתה בריתי בבשרכם' בראשית יז, יג). חומרים וצורות שבי עוברים אליהם, מגבלים את דמותם (אם לרע ואם לטוב), לתת בילדַי מִשלי – חיים, תנועות, מחשבה.ש ל ילפדות – 'פֶּטֶר רֶחֶם' – זו היציאה מן הרחם והלאה, הפְּתיחה והצמיחה והפְּריחה

(כמה שנאמר 'פטורי צצים', מלכים א' ו, יח). היא שהייתה מקופלת בי פנימה יוצאת מתוכי ונפתחת (כמו עלה כותרת מקומט) – לא לגעת בה, לא להרוס, רק להתבונן איך פורחת לאט, בעדינות, בדרכה, בגווניה, בקצב משלה. ל א ש ל י.

דבר אחר:למולו – להיות מולו, ולפדותו – לומר 'בָּעֵינא בבני', רוצה אני בו.

בפטר רחם תלא רחמנא – בבלי, קידושין כט, ע"ב. בעינא בבני – מתוך סדר פדיון הבן [ובנוסח עברי: חפץ אני לפדות את בני].

ג. ולהשיאו אשה'להשיאו אשה. מנלן? דכתיב: 'קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים' (ירמיה כט, ו).בשלמא בנו – בידו, אלא בתו – בידו היא?הכי קאמר להו: ניתן לה מידי ולבשייה ונכסייה כי היכי דקפצו עלה אינשי. (בבלי, קידושין ל, ע"ב).

תרגום שטיינזלץ:'להשיאו אשה. מניין לנו הדבר? שנאמר: 'קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים' (ירמיה כט, ו).נניח בנו – בידו, ויכול לומר לו שישא אשה. אלא בתו, וכי בידו היא? הלוא הדבר תלוי באנשים אחרים אם ירצו לשאתה!כך אמר להם [ירמיה]: שיתן לה האב דבר בנדוניה וילבישנה ויכסנה כדי שיקפצו עליה אנשים לשאתה.

להשיאו אשה או להשיאהּ איש – וכי בתי בידי היא?! ובנִי בידי הוא?!אלא הייתי אומרת: ללמדו לשאת אשה; וקודם כול, ללמדו לשאת – לשאת ולתת, לקחת, לקבל ולהעניק, לשאת באחריות ועול, לשאת חן, להיות חי הנושא את עצמו. וכיצד ללמדו? – אין בידי אלא לשאת אותו:לשאת – שנאמר 'אשר נשאך ה' אלהיך כאשר ישא איש את בנו' (דברים א, לא) — להחזיק, להגן, לספק את צרכיו ואת צרכיה.לשאת – שנאמר 'שאהו בחיקך כאשר ישא האמן את הינק' (במדבר יא, יב) – לאסוף לחיק, לחבק, לנשק, לעטר בחום ואהבה.לשאת – להחזיק, להכיל, לקבל אותו או אותה כמו שהם, שנאמר 'שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם; קומי שאי את הנער והחזיקי את ידך בו' (בראשית כא, יח).לשאת – לסלוח, להתאזר בסבלנות ובסובלנות, שנאמר 'ואני אשא ואני אסבל' (ישעיה מו ,ד).לשאת – להרים, לרומם, לגדל אותה כיחידה ומיוחדת, לגדלה עד שתהיה לאשה. שיהיה הבית מצע לצמיחה, שנאמר 'שדה טוב... לעשות ענף ולשאת פרי' (יחזקאל יז, ח), ונאמר: 'אחת היא יונתי תמתי, אחת היא לאמה ברה היא ליולדתה' (שיר השירים ו, ט).

סוף דבר'כל שהוא מצות האב על הבן, אם לא יעשה לו אביו – הוא יעשה לעצמו'.(מכילתא, פרשת בא, יח(

באשר הוא שם – על פי בבלי, ראש השנה טז, ע"ב: 'אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר 'כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם".